

UNIVERZÁLIS KERESZTÉNYSÉG ÉS NEMZETI MIVOLT

S Z I L V A Y G E R G E L Y

Az Orbán-kormány a nemzetet és a kereszténységet hangsúlyozva rendszert szembekeverül a nemzetet és kereszténységet a történelem szemétdombjára kívánó uniós erőkkal. A globalizmussal szemben a lokalizmust, a nemzeti szuverenitást hangsúlyozza.¹ De vajon nem mond-e ellent a kereszténység univerzalizmusának és a keresztény értelemben vett egyenlőségnek a nemzeti gondolat, illetve a helyi hagyományok sokszínűsége?

ÖRÖK LÉTEZŐK VAGY A TÖRTÉNELEM SZÜLÖTTEI?

Kezdjük onnét, hogy a II. világháború traumája akkora volt, hogy delegitimált minden erős kötődést és erős meggyőződést. Így aztán a nyugati gondolkodás főárama elvetette, sőt démonizálta a nemzeti gondolatot, és a nemzetet, a nemzetállamot potenciálisan veszélyes, kirekesztő társadalmi konstrukciónak nyilvánította, amit sürgősen meg kell haladni mind politikailag, mind a lelkekben.² Első pillantásra ehhez a nemzeteket a történelem színpadáról mihamarabb eltávolítani igyekvő törekvéshez akár a keresztények is jó szívvel csatlakozhatnának.

Elvégre minden ember Isten teremtménye, az emberiség „egy nagy család”, mindenki Ádám ősapánktól származik. Ráadásul Szent Pál azt mondotta a galátáknak írt levelében: „Krisztusban tehát nincs zsidó, sem görög, nincs szolga, sem szabad, nincs férfi, sem nő, mert ti mindnyájan egyek vagytok a Krisztus Jézusban” (Gal, 3,28). A Krisztus által alapított vallás transznacionális, sőt univerzális igényű, melynek letéteményese a nemzeti határokon átívelő egyház. Richard B. Miller például kifejezetten úgy érvel, hogy „a kereszténység megköveteli mások válogatás nélküli, feltétel nélküli szeretetét, politikai, társadalmi vagy nemzeti hovatartozástól függetlenül. A határok azt erőltetik, hogy előnyben részesítsük a helyi szolidaritást, de a keresztény agapé, amelyet Jézus tanítása és példája példáz, önzetlen és kozmopolita.”³ A svéd lutheránus teológus Anders Nygren pedig a múlt század '30-as éveiben azt fejtette, hogy Isten kegyelme minden emberre nagyvonalúan kiterjed, függetlenül az illető morális állapotától, és ez minket is kötelez: keresztény kötelesség mindenkit mindenkor ugyanúgy szeretni.⁴ Gary Chartier eközben elveti a nemzetállamokat és a kozmopolitizmust is egy keresztény konszocializmust hirdetve.⁵

1 Vö. Frank FÜREDI: *Célkeresztben: Magyarország. Közép- és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásért Közalapítvány*, Bp. 2017.

2 R. R. RENO: *Return of the Strong Gods: Nationalism, Populism, and the Future of the West*. Regnery Gateway, Chicago, 2019.

3 Richard MILLER: *Christian Attitudes toward Boundaries = Christian Political Ethics*. szerk. John A. COLEMAN SJ, Princeton University Press, Princeton, 2007. 69.

4 Anders NYGREN: *Agape and Eros* [1930] Chicago University Press, Chicago, 1983.

5 Gary CHARTIER: *Christianity and the Nation-State. A Study in Political Theology*. Cambridge University Press, Cambridge, 2023.

Ezen felfogásoknak ugyanakkor ellentmond a szeretet rendjének hagyományos keresztény felfogása, a szubszidiaritás tana és a népek, nemzetek, államok keresztény elismerése. A kereszténység, keresztény realizmus szempontjából nem mindegy, hogy a nemzetek „Isten adta” létezők, vagy ellene mondanak a keresztény univerzalizmusnak.

A nemzetek létrejöttével kapcsolatban négy meghatározó elmélet van: a primordializmus, a perennializmus, a modernizmus és az etnoszimbolizmus. 1) A primordializmus az az elképzelés, ami szerint a nemzet természet adta vagy istenadta örök létező – nem csak történelmi tehát. 2) A perennializmus hasonló ehhez: eszerint a nemzetek mindig is léteztek, de nem részei a természetes rendnek. Örök kollektív létezők, ám nem primordiálisak, nem a természetből fakadnak.⁶ 3) Ma a harmadik felfogás az uralkodó, a modernizmus, ami posztmodernbe hajlik. Eszerint a nemzet modern jelenség, mely a felvilágosodás és az ipari forradalom idején jött létre. Ennek fő képviselői Ernest Gellner és Benedict Anderson. Eszerint a nemzetek létrejötte törést jelent a történelemben, mivel korábban nem volt ilyen jelenség.⁷ Anderson ezt a „printkapitalizmushoz” köti, mivel a nyomtatás hozta létre az egységes nemzeti nyelvet, és tette lehetővé a homogenizálást. Másrészt Anderson „elképzelt közösségnek” nevezi a nemzetet, mert annak legtöbb tagja nem ismeri egymást.⁸ 4) Végezetül az etnoszimbolista felfogást Anthony D. Smith, Gellner tanítványa képviseli. Smith rámutat, hogy ugyan a nemzeti gondolat valóban az újkorban válik a nyugati világban politikailag meghatározó tényezővé, de a nemzetek nem a semmiből bukkantak elő, hanem van etnikai magjuk. A nemzeti gondolat eleve létező vér szerinti kapcsolatokra és hitekre, kulturális közösségre épít. Noha tehát a nacionalizmus modern jelenség, vannak premodern gyökerei.⁹ De Smith továbbmegy: szerinte a történelemben mindig is voltak nemzetszerűen működő politikai entitások.¹⁰ Az etnoszimbolizmus azt hangsúlyozza, hogy egy nemzetnek vannak történelmi gyökerei, szimbólumai, mítoszai, értékei, melyek a modern nemzetek kialakulása előtt is léteztek, vagyis a premodern korra építenek. A nemzetek valódi, történelmi létezők, valódi szociológiai közösségek, melyeknek saját élete van, a nemzet kollektív erőfeszítés.¹¹

NEMZET ÉS KERESZTÉNYSÉG

Az ember jelen helyzete a keresztény felfogás szerint a bűnbeesésnek köszönhető, mely miatt kiűztünk a paradicsomból.¹² A Biblia folyamatosan beszél népekről, a népek léte tehát történelmi adottság. Hogy voltak-e népek a bűnbeesés előtt, arról megoszlik a teológusok véleménye. A tomista iskola szerint az emberi közösség természetes dolog, ami egyszerre ered Isten törvényéből és az emberi racionalitásból. Az isteni és természeti eredet lényegében ugyanaz, mivel a természeti törvények is Istentől származnak. Az ember, mint közösségi lény, közösségekbe, így népekre is tagolódott volna az Édenkertben is, ha bűnbeesés nélkül nem lettek volna konfliktusok.

mindig
voltak népek

Ha modern értelemben vett nemzetek nem is voltak mindig a történelemben, az emberiség akkor sem volt egy nagy, homogén massa, azaz *mindig voltak népek*. Az emberiségnél kisebb politikai közösségekbe való tömörülés tehát Isten akarata és a természet szerint való dolog lehet. Nigel Biggar anglikán pap és keresztény realista szerző a fejezet elején idézett, kozmopolitizmus mellett érvelő felvetésekre úgy válaszol: Jézus kritizálja a farizeusokat, amiért azok érvényteleníteni próbálják a szülők iránti kötelezettségeket (Mk 7, 9–13), és megtartotta zsidó identitását (Mt 15,24). Azaz vannak esetek a Bibliában, amikor Jézus a termé-

6 Anthony D. SMITH: *Myths and Memories of the Nation*. Oxford University Press, Oxford, 1999. 3–6.

7 Lásd bővebben: Ernest GELLNER: *A nemzetek és a nacionalizmus*, ford. BARABÁS András, Napvilág, Bp. 2009.

8 Benedict ANDERSON: *Elképzelt közösségek. Gondolatok a nacionalizmus eredetéről és elterjedéséről*, ford. SONKOLY Gábor, L'Harmattan, Bp. 2006.

9 Anthony D. SMITH: *The Ethnic Origins of Nations*. Blackwell, Hoboken, 1986.

10 Anthony D. SMITH: *The Antiquity of Nations*. Polity, Cambridge, 2004.

11 Anthony D. SMITH: *Ethno-symbolism and Nationalism. A Cultural Approach*. Routledge, London, 2009. 13.

12 PUSKÁS Attila: *A kegyelem teológiája*. Szent István Társulat, Bp. 2016. 206–245.

Keresztény nemzet –
A Szent István-emplék
megnyitó ünnepsége
a Parlament előtt,
1938. május 30.
(Fortepan / Szinnay Gábor)

szetes kötődések mellett áll ki. Kétségtelen, hogy a természetes kötődések alá kell, hogy rendelődjenek az Istenhez való kötődésnek, sőt határhelyzetekben – egyértelmű szembekerülésük esetén – utóbbi akár felül is írhatja az előbbieket, de ez nem jelenti a természetes kötődések leértékelését. Biggar tovább is megy, amikor szerint azért sem működik a keresztény kozmopolitizmus melletti érvelés, mert eleve nem is tudjuk korlátozott érzelmi, fizikai és anyagi erőforrásainkat úgymond egyenlően elosztani az egész emberiség között, vagy mindenki számára korlátlanul nyújtani belőlük.¹³

A teremtettség keresztény felfogása szerint megtestesült lények vagyunk, amiből fakadóan komoly fizikai és mentális korlátaink vannak. Felelősségünk nem isteni, hanem teremtményi, azaz erőforrásaink végesek. Ezért aztán *nem tudunk az egész világon mindenki javára lenni egyenlően*. Sőt vannak olyanok, akik felé erősebbek a kötelességeink, mint mások felé. A kisközösségeinken túl ők azok, akikkel egy nyelvet beszélünk, egy a kultúránk vagy épp az állampolgárságunk. Azaz „annak ellenére, hogy bizonyos alapvető sajátosságokat tekintve minden ember egyenlő, függetlenül attól, hol született, mégis kötelezettek vagyunk – a körülményektől függően – a közeli szomszédokat előnyben részesíteni a távoliakkal szemben”.¹⁴ A közvetlen közösségeinknek sokat köszönhetünk, ennek arányában áll feléjük a felelősségünk is. Ezért aztán természetes, hogy az egyén lojalitást és különleges kötődést érez ezen közösségek, intézmények, szokások iránt.

A nemzet és a nemzeti szuverenitás a keresztény realizmus keresztény jellegéből fakadóan nem abszolutizálható, nem lehet a kereszténységet felváltó vallás. Azonban, írja Biggar, az emberi természetnek megfelelő keretet biztosít a kiteljesedéshez; úgy fogalmaz, „a közösségek sokasága, beleértve a nemzetet is, természetes szükségszerűség, ami egyben jó is”. A nemzetek nem abszolútak, a nemzeti tudat és nemzeti identitás, az összetartozás érzése hozza őket létre, de ettől még léteznek. A nemzetek „esetleges, változó és átmeneti jelenségek.

13 Nigel BIGGAR: *Between Kin and Cosmopolis. An Ethic of the Nation*. Cascade Books, Eugene, 2014. 3–4.

14 Uo. 6.

Ebben az értelemben mesterségesek, nem természetesek. És bizonyosan nem isteni eredetűek. Más értelemben azonban természetesek, amennyiben szokásaik és intézményeik az egyetemes emberi virágzás emberi természetnek megfelelő, sajátos megragadását testesítik meg. Akár a családok, a gyülekezetek és az iskolák és a nemzetek feletti testületek, a nemzetek is megtestesíthetik az emberi jó formáit, s így lehetnek erkölcsi tekintélyek, és lekötelezhetik szeretetünket.”¹⁵ Biggar úgy látja, a nemzetek nem isteni eredetűek; de – tehetjük hozzá – ettől még létük lehet Isten megengedő akarata szerint való. Biggar egyenesen úgy fogalmaz, hogy a nemzetek sokszínűsége „Bábel előnye”. Eme sokszínűség pedig megerősítést nyer az isteni Szentháromság doktrínájában is, ami szerint Isten maga is „egység a sokszínűségben”.

**a nemzetek is
megtestesíthetik
az emberi jót**

Összefoglalása szerint mindenesetre „a helyes keresztény nézet tehát ragaszkodik ahhoz, hogy minden nemzet egyenlő felelősséggel tartozik Istennek az ember javának szolgálataért. Egyetlen nemzet sem feltételezheti, hogy Isten választott népe lenne abban az erős értelemben, hogy ő Isten akaratának az egyedüli, állandó képviselője és közvetítője a földön; egyetlen nemzet sem azonosíthatja magát ily módon Istennel. Ez a relativizálás még mindig megengedi, hogy minden nemzet Isten által kiválasztottnak vagy elhívottnak

tekintse magát arra, hogy a saját módján is hozzájáruljon a világ üdvösségéhez; hogy különleges szerepet játsszon – egyszerre egyedi, nélkülözhetetlen és korlátozott szerepet – az egyetemes emberi jó előmozdításában. Lehetővé teszi egy adott nemzet tagjai számára, hogy ünnepeik az eredményeiket, tiszteljék saját történelmüket, és legyenek büszkék a saját intézményeikre és szokásaikra, amelyek által elérték, amit elértek. Ugyanakkor arra kényszeríti őket, hogy ismerjék el, hogy nemzetük teljesítménye csak egy a sok közül; és hogy felismerjék, értékeljék, sőt tanuljanak mások sajátos hozzájárulásaiból.”¹⁶

A KERESZTÉNYSÉG ÉS A BIRODALMAK

Rá kell mutatnunk ugyanakkor, hogy az ókeresztény szerzők jelentős része nemcsak elfogadta a Római Birodalmat, hanem a monarchikus vezetésű birodalmat üdvtörténeti jelentőségűnek tartotta. Eme politikai teológia szerint a mennyekben egy Isten uralkodik, így az egész földkerekséget is egy birodalom hivatott kormányozni.¹⁷ A keresztények közül sokan öröknek tekintették a Római Birodalmat.

A konstantini fordulat fő teoterikusa, Caesareai Euszebiosz úgy gondolta, hogy két tényező egyesíti a világot: a Római Birodalom és Krisztus tanítása.¹⁸ Szent Ágoston szerint ugyanakkor, bár a Római Birodalom létrejötte és hódításai is Isten terve szerint valók, minthogy minden uralom Isten jóváhagyásával létezik: Róma a második Babilon, de Istennek mégis úgy tetszett, hogy leigázza a földkerekséget.¹⁹ Viszont nem tulajdonított üdvtörténeti jelentőséget az általa egyszerre kritizált és elfogadott Római Birodalomnak, s nem kötötte össze a kereszténység sikerét egy konkrét államalakulattal. Szent Ágoston, ha nem is veti el a birodalmi mivoltot, igen szkeptikus a birodalmak terjeszkedésével kapcsolatban: származhat belőle jó, de a mögöttes szándékkal kapcsolatban fenntartásai vannak. Úgy látja, a „világ szerencséje” az volna, ha „minden birodalom kicsi lenne”, és „a nagyon sokféle nemzeti állam úgy foglalna helyet a világban, mint a sok polgári lakóház a városban”.²⁰ Látnunk kell azt is, hogy – mint Rémi Brague írja – Európa lényege a rómaisága, a római örökség továbbvitele.²¹ Ha pedig Európa szellemileg-kulturálisan Róma örököse,

¹⁵ Uo. 9.

¹⁶ Uo. 16.

¹⁷ SÁRY Pál: *Az ókeresztény állambölcselet vázlata*. Szent István Társulat, Bp. 2023. 11–25.

¹⁸ EUSEBIUS of Caesarea [Kaiszareiai EUSZEBIOSZ]: *Life of Constantine [Vita Constantini]* Oxford University Press, Oxford, 1999. 14. és 4.

¹⁹ SZENT ÁGOSTON: *Isten városáról*. I–IV. köt. ford. FÖLDVÁRY Antal, Kairosz, Bp. 2005–2009. (CD) 5. könyv, XXI. fej. és 18. könyv, XXII. fej.

²⁰ Uo. 4. könyv, XV. fej.

²¹ Lásd bővebben: Rémi BRAGUE: *Európa. A római modell*. PPKE BTK, Bp. 1994.

akkor az európai országok gyarmatbirodalmai is a római eszmét viszik tovább, amikor „civilizálnak” és „nyugatosítanak”. Azaz Róma örököse a Brit Nemzetközösség és az egész amerikai kontinens is, beleértve Latin-Amerikát, ami spanyol és portugál gyarmat volt.

Biggar is rámutat, hogy nem mindig a nemzetállamok jelentik feltétlenül a legjobb megoldást. Sőt, megvédi a birodalmakat is,²² hiszen nem szükségszerű, hogy egy birodalmat rosszul kormányozzanak. Szerinte nem minden nemzeti felszabadítási mozgalom igazolható: főleg akkor nem igazolható, ha egy nép úgy nem alkot nemzetállamot, hogy egyébként biztosítva vannak a jogai. Ha azonban egy nemzeti kisebbség komoly elnyomást szenved el, akkor az autonómiatörekvések vagy akár a teljes elszakadási is lehet teljesen indokolt. Ugyanakkor a nemzeti függetlenség lehet fétis, a fétis pedig hamis isten. A Bibliából sem a birodalom pártiság, sem a birodalomellenesség nem vezethető le. Sem a birodalom, sem a nemzetállam nem eleve gonosz, sem nem eleve jó politikai entitás.

Érdekes, hogy Horváth Sándor domonkos szerzetes 1918-ban jelentet *Állameszme és a népek önrendelkezési joga* munkájában, explicit módon reagálva a Wilsonra, implicit módon megvédvé a soknemzetiségű történelmi Magyarországot, nagyon korlátozott értelmezését adja a népek önrendelkezési jogának. Horváth megkülönbözteti a népet, mint a polgárok sokaságát, a nemzettől. S bár szerinte az államalkotó tényezők történelmileg és természetesség tekintetében megelőzik az államot, az állam magasabb rendű egység, így az államalkotó tényezőknek nincs abszolút joguk rendelkezni az állam felől, és persze az államnak sincs abszolút hatalma. A domonkos filozófus úgy fogalmaz, hogy „elvontan szemlélve a dolgot, a nemzeti állam talán jobban meg tudná valósítani a nemzeti érdekeket, mint egy másik államalakulás, ámde ha a történelem másként hallatta szavát, akkor az elvont fontolgatásnak helyet kell adnia a konkrét szemléletnek s a tisztán lehető jogok elhanyagolásával a történelmi jogok követelményeit kell szemügyre vennünk. A természetjog az állam érdekeinek és jogainak ad elsőbbséget s így ha valamely állam a történelem folyamán megszerezte a birtokjogot egy vagy több nemzetiség fölött, akkor a természetjog védelmére számíthat minden széthúzó törekvessel szemben s a nemzetiség csakis az állam temperamentumának megfelelő önállóságra és érvényesülésre tarthat igényt. A közjó keretein belül beszélnünk tehát a nemzeti érdekek védelméről, azok fejlesztéséről, de nem jogbontó erejükről.”²³

NEMZETI TAGSÁG ÉS NEMZETI ÉRDEK

Biggar rámutat: a kereszténység elutasítja mind a liberális kozmopolitizmust, mind a marxista internacionalizmust, mivel az ember nem „történetileg transzcendens isten, hanem történelmileg meggyökerezett és begyazott teremtmény”.

Ma baloldali-liberális körökben elterjedt felfogás az „alkotmányos hazafiasság” felfogása, melynek fő képviselője Jürgen Habermas. Eszerint az alkotmány elfogadása lehet csak az egyetlen elfogadható követelmény egy nemzet tagja felé, akár beleszületett, akár bevándorló.²⁴ Ezzel szemben többek között Roger Scruton is rámutat, hogy a nemzeti mivoltnak mindig van kulturális aspektusa, ezért a nemzeti tagság is több mint pusztán az alkotmány elfogadása, hiszen aki nem ismeri és érzi át egy adott nemzet történelmét, kultúráját, az nem lesz tagja és hűséges sem lesz hozzá.²⁵

22 Nigel BIGGAR: *Colonialism. A Moral Reckoning*. William Collins, Glasgow, 2023. A spanyol gyarmatosítás keresztény védelmezése: Marcelo Gullo OMODEO: *Lo que América le debe a España. El legado español en el Nuevo Mundo*. Espasa, Madrid, 2023.

23 HORVÁTH Sándor OP: *Állameszme és a népek önrendelkezési joga*. Stephaneum Nyomda, Bp. 1908.

24 JÜRGEN HABERMAS: *Citizenship and National Identity. Some Reflections on the Future of Europe. Praxis International*, 1996/1. Lásd még: Jan-Werner MÜLLER – Kim Lane SCHEPPELE: *Constitutional Patriotism. An Introduction. International Journal of Constitutional Law*, 2007/6.

25 ROGER SCRUTON: *A nemzetek szükségességéről*. ford. PÁSZTOR Péter, Helikon, Bp. 2002.

**BÉKESSÉG
FÜGGETLEN KISZAGDAPÁRT**

**A
Keresztény Női Tábor
programja**

**a Tízparancsolat
érvényesítése a törvényhozásban**

**Listavezetők:
Slachta Margit
Dr. Varga Endre**

XIV. Thököly út 69. Telefon: 496-148.

**6
Demokrata Néppárt**

Néppárti jelöltek

Dr. BALINT SÁNDOR egy. tanár. Szentpéteri.
LÓRINCZ LÁRÓCs szociológus. Szentpéteri.
BUDAY DOROTTI gazdasági tanácsadó. Szentpéteri.
SZELLES ANDRÁS királyi tanácsos. Szentpéteri.
KISS ISTVÁN gazdasági tanácsadó. Szentpéteri.
SZÉCHÉNYI ANTAL jogtudományi tanár. Szentpéteri.
PIROS JÓZSEF gazdasági tanácsadó. Szentpéteri.
VARGA IMRE gazdasági tanácsadó. Szentpéteri.
TÓTH JÓZSEF gazdasági tanácsadó. Szentpéteri.
SZENDREI JÁNOS egy. tanár. Császártanár.
KÖNYVES PÉTER egy. tanár. Császártanár. Szentpéteri.
VITRIOL JÁNOS gazdasági tanácsadó. Szentpéteri.
BENKE GÉORGIUS gazdasági tanácsadó. Szentpéteri.
BOGYI ILÉNA tanár. Szentpéteri.

**Minden magyar így szavaz
a keresztény demokráciáért!**

Felvitte kiadó: Barankovits István dr.
Szent György-templom, Szentpéteri. Felvitte vezető: Gabnai János.

Politikai kereszténység –
Az FKGP, a Keresztény Női Tábor és a Demokrata Néppárt plakátjai az 1945-ös és 1947-es választásokon (Vitriol, Wikimedia Commons)

Nemzeti kereszténység –

Az 1947/48-as Boldogasszony-év
központi ünnepe,
az emelvényen közén
Mindszenty József hercegprímás
(Szív / Mindszenty Alapítvány /
Magyar Kurír)

A nemzeti autonómia azonban nem abszolút – figyelmeztet Biggar. Egy nemzetnek (ahogy egy többnemzetiségű ország lakóinak sem) nincs abszolút joga a saját területe erőforrásaihoz, ugyanis felelősségteljesen kell azokat használnia. Ugyanígy nem abszolút a nemzeti szuverenitás sem – mindkettőt köti a természetjog. Azaz az államok vezetőit még minden pozitív törvény nélkül is kötik morális kötelezettségek mind alattvalóik, nemzettagjaik, állampolgáraik felé, mind más államok (és azok polgárai) felé.²⁶ Ettől azonban még a nemzeti érdek nem feltétlen önző dolog – hangsúlyozza. Mint írja: minthogy a nemzetközi etika ma kantianus, ezért a nemzeti érdek fogalmához automatikusan az önzés bűnét társítják mint erkölcsstelen motívumot. Azonban lehetséges a nemzeti érdeknek egy másik felfogása is, mégpedig Aquinói Szent Tamás nyomán, aki a Teremtés könyve és Arisztotelész felfogása segítségével arra jutott, hogy nem minden önérdék önző és erkölcsstelen. Sőt van olyan, hogy kötelező önszeretet, márpedig ha ez nemcsak az egyénre vonatkozik, hanem a közösségre is, legitim a nemzeti érdekeket védelmezni.²⁷

**LIBERÁLIS UNIVERZALIZMUS –
KERESZTÉNY EGYETEMESSÉG**

Mi a viszonya a keresztény realizmusnak az univerzalizmushoz? A kereszténység elvégre univerzális igényű hit, amellyel nem egyeztethető össze minden létező hagyomány, minden helyi gyakorlat, különféle erkölcsi rendszerek.

²⁶ BIGGAR: *Between Kin and Cosmopolis*. I.m. 53–67.

²⁷ Uo. 67–69.

Szögezzük le, hogy különbség van a liberalizmus és globalizmus, azaz a kortárs szekuláris Nyugat egyetemességigénye meg a kereszténység egyetemességigénye között. Nem ugyanaz a tartalma: másra vonatkoztatja az egyetemességigényét, hiszen a kortárs liberális-szekuláris egyetemességigény elvileg épp azon nyugszik, hogy semmilyen etikai rendszert nem ismer el egyetemesnek, és minimalista etikát követel meg, de azt már aztán világszerte el akarja terjeszteni. Ez performatív ellentmondás, mivel elvi ellentmondás is. De szociológiai szempontból is különbözik a kettő. Minden toleranciáról és sokszínűségről való szónoklat ellenére a liberális globalizmus szíve mélyén végső soron ki akarja iktatni az egyes ember és az emberiség közti szinteket a világból, mivel így szeretné megvalósítani a tökéletes egyenlőséget és szabadságot. Azaz az emberiség alatti szinteket igazolhatatlanul kirekesztőnek tartja. Leginkább a nemzetet, de más szinteket is, vagyis mindazt, amit Edmund Burke „köztes közösségeknek” nevezett.

Az emberi életteret illetően a kereszténység lokalista, vagy mondhatnám úgy is, hogy számos megoldást el tud fogadni. Azaz úgy gondolja, hogy az ember ezen a földön közösségi lényként különféle közösségekben tud kiteljesedni. Míg a liberális globalisták szerint igazolhatatlan az egyik embert előnyben részesíteni a másikkal szemben, már ami a szeretetünket és törődésünket illeti, a kereszténység szerint a szeretetnek rendje van, ami az isteni elrendelésből és az ember megtestesüléséből fakadó fizikai és pszichológiai korlátaiból, egyben lelki igényeiből fakad. Eme *ordo caritatis* a közvetlentől halad kifelé, azaz elsődleges kötelezettségeink házasársunkhoz, szűk családunkhoz, tágabb családunkhoz és kisközösségeinkhez kötnek minket, s ahogy távolodunk ettől a körtől, annál kisebbek. Ha erőforrásaink szűkösek, a közvetlenül ránk bízottaknak kell prioritást adnunk.²⁸ Persze, így az egyes ember számára nem a nemzet, hanem a közvetlen hozzátartozói és helyi közösségei az elsők, a nemzet „közéérték”, mégis fontos szint.

A SZUBSZIDIARITÁS TANA

Akármilyen egyetemességigénnyel lép fel a kereszténység saját tanításának tekintetében, a társadalom életének ügyes-bajos dolgaiban fontos számára a szubszidiaritás, vagyis az az elv, mely szerint minden döntést a lehető legalacsonyabb kompetens szinten kell tartani. Ez szoros kapcsolatban van a szeretet rendjével, egyenesen abból fakad. A szubszidiaritás tanához hasonló egyébként a kálvinizmus szféraszuverenitás-elmélete.

A szubszidiaritás tanát XI. Piusz pápa fogalmazta meg először 1931-ben *Quadragesimo anno* kezdetű enciklikájában, amely XIII. Leó *Rerum novarum* kezdetű, 1891-es szociális enciklikájának 40. évfordulójára készült. Innen került át a politikai gondolkodás és az Európai Unió szótárába. XI. Piusz a tant az etatizmus és főleg a totalitárius államok gyakorlatával szemben fogalmazta meg, nagyban építve Luigi Taparelli jezsuita szerzetes neotomista tanaira. A szubszidiaritás *locus classicus*a szerint:

„A társadalomelmélet szilárd és örökérvényű elve az a rendkívülien fontos alapelv, amelyet sem megcáfolni, sem megváltoztatni nem lehetséges; ez így szól: amit az egyes egyének saját erejükből és képességeik révén meg tudnak valósítani, azt a hatáskörükből kivenni és a közösségre bízni tilos; éppen így mindazt, amit egy kisebb és alacsonyabb szinten szerveződött közösség képes végrehajtani és ellátni, egy nagyobb és magasabb szinten szerveződött társulásra áthárítani jogszerűtlenség és egyúttal súlyos bűn, a társadalom helyes rendjének felforgatása, mivel minden társadalmi tevékenység lényegénél és benne rejlő erejénél fogva segíteni – szubszidiálni – köteles a társadalmi egész egyes részeit, ellenben soha nem szabad bomlasztania vagy bekebeleznie azokat.”²⁹

28 PAPP Miklós: A szeretet rendje. *Új Ember*, 2014. január 25. Vö. SZILVAY Gergely: Trump vs. Ferenc pápa: a bevándorlók deportálása, külföldi segélyezés – és a keresztény szeretet hierarchikus rendje. *Mandiner.hu*, 2025. február 23. <<https://mandiner.hu/kulfold/2025/02/trump-vs-ferenc-papa-a-bevandorlok-deportalasa-kulfoldi-segelyezes-es-a-kereszteny-szeretet-hierarchikus-rendje>>.

29 *Quadragesimo Anno* [1931] = *Az egyház társadalmi tanítása. Dokumentumok*. szerk. GOJÁK János – TOMKA Miklós, Szent István Társulat, Bp. 2005. 81.

A szubszidiaritás tana szerint tehát a döntés jogát a lehető legalsó, azt meghozni képes szinten kell hagyni a társadalomban; azaz a szubszidiaritás tana ellenzi a felesleges centralizációt. Gyakori félreértelmezése szerint a döntési központ delegálja helyi szintre a döntési jogköröket, ám nem erről van szó; a tan ugyanis azt mondja ki, hogy az *eleve magához sem vonhatja* azokat. Konceptuális szinten a szubszidiaritás szoros rokonságban áll a lokalizmussal, a perszonalizmussal és a komunitárius gondolkodás egyes változataival, a szolidaritás és a közjó tanával.³⁰ Az egyén és az állam közötti közösségek hangsúlyozása igen csak hasonlatos Burke és a konzervatív politikai gondolkodás felfogásához.

A kereszténység egyetemességigénye a tanításra vonatkozik, és nincs politikai következménye abban az értelemben, hogy nem következik belőle globális kormányzás vagy a nemzetek, államok megszüntetése, akár csak ignorálása. A keresztény teológusok hagyományosan hangsúlyosan elismerték az állami szuverenitást – így tett például a modern katolikus társadalmi tanítást megalapozó XIII. Leó is (*Diuturnum illud*. 1881, *Immortale Dei*. 1885).

VÉGKÖVETKEZTETÉS

A népek, nemzetek herderi módon egyenlőek, egyik sem eleve jobb a másiknál. Biggar rámutat: a faji felsőbbrendűség immoralis tanára adott, túlzó válaszában a multikulturalizmus hajlamos minden kultúra erkölcsi egyenlőségét vallani, következésképpen megtagadja a nemzeti kultúra integritásának és szubkultúrák feletti dominanciájának jogos védelmét. Ebben pedig segíti a liberalizmus uralkodó hagyománya, amely szerint a liberális államnak semlegesnek kell lennie.³¹ Mindkét meggyőződés tévedés.

A liberális univerzalizmus deduktív módon, az egésztől közelít, a kereszténység azonban induktív módon a helyiből, az emberi mértékkel befoghatóból indul ki. A kereszténység bár vallja, hogy az Úr előtt nincsenek kivételezettek, de hosszú történelme folyamán elfogadta mind a vertikális, mind a horizontális egyenlőtlenségeket. Természetesen a rasszizmust el kell utasítanunk, Krisztusban mind egyenlőek vagyunk, ám ezzel teljes mértékben összeegyeztethető a népek, nemzetek léte és az állami szuverenitás. A rasszizmus ma tőlünk nyugatra ráadásul inkább a kritikai fajelmélet formájában, balról támad.³²

Igaz, hogy a kereszténységen belül van hangsúlybeli eltolódás, mert a decentralizált ortodoxia és a protestantizmus nagyobb hangsúlyt helyez a nemzeti mivoltra, mint a szervezetileg is centralizált és univerzális katolikus egyház. De a kereszténység minden ága elfogadja, hogy az emberiség és egyén közt vannak további, köztes szintek: civilizációk, népek és nemzetek, utóbbiakon belül pedig régiók, legkisebb szinten a közösségek. A társadalom – a nép, a nemzet – közösségek közössége; az *emberiség népek közössége*. Valahol közepen azonban mindig ott lesznek a politikai közösségek, amelyek gyakran népek, nemzetek. A kereszténység egyetemes igényű, de nem globalista. A népekbe, nemzetekbe szerveződés megfelel az Isten adta emberi természetnek, és a teremtés szerint való. A kereszténység nem megszüntetni és eljelentékteleníteni szeretné a népeket és nemzeteket, hanem Jézus missziós parancsának engedelmeskedve megtéríteni. ■

a kereszténység
egyetemes, de
nem globalista

30 Vö. Mark T. MITCHELL – Jason PETERS: *Localism in the Mass Age. A Front Porch Republic Manifesto*. Front Porch Republic Books, University Press of Notre Dame, Indiana, 2018.

31 BIGGAR: *Between Kin and Cosmopolis*. I.m. 25.

32 Edward FESER: *All One in Christ. A Catholic Critique of Racism and Critical Race Theory*. Ignatius Press, San Francisco, 2022.